

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету біологічного факультету

Юрій ГАМУЛЯ

“30” серпня 2024р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Вікова фізіологія та здоров'я дитини

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____
галузь знань _____ 01 Освіта / Педагогіка _____
спеціальність _____ 014.07 Середня освіта (Географія) _____
освітня програма _Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота)_
спеціалізація _____
вид дисципліни _____ обов'язкова _____
факультет _____ геології, географії, рекреації і туризму _____

2024/2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою біологічного факультету

30 серпня 2024 року, протокол № 13

Розробник програми: доцент ЗВО кафедри фізіології людини та тварин біологічного факультету, кандидат біологічних наук Чугай Т. О.

Програму схвалено на засіданні кафедри фізіології людини та тварин

Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри

(підпис)

Тетяна БОНДАРЕНКО

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом ОПП «Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота»

Гарант ОПП (керівник проектної групи)

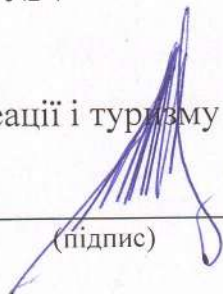

(підпис)

Олександр ЖЕМЕРОВ

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол від «26» серпня 2024 року № 7

Голова науково-методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Олександр ЖЕМЕРОВ

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Вікова фізіологія та здоров'я дитини» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота» підготовки бакалавра спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія).

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Вікова фізіологія та здоров'я дитини» є сформуванню у студентів систему глибоких знань про закономірності розвитку і функціонування дитячого організму, процеси, що обумовлюють навчання, фізіологічні основи організації шкільного режиму, вплив учбового навантаження, принципи формування режиму школяра.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

ЗК6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), соціально відповідально і свідомо, включаючи ділові комунікації та етику ділового спілкування, мати навички забезпечення безпеки життєдіяльності.

ФК6. Здатність виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів та формування їхньої культури.

ФК9. Усвідомлення соціальної значущості своєї педагогічної діяльності та відповідальності, здатність здійснювати професійну саморегуляцію, а також продовжувати навчання і вдосконалення своїх знань й умінь із значним ступенем автономії.

Додаткові завдання:

- Сформуванню систему уявлень про закономірності росту і розвитку дитячого організму на різних етапах онтогенезу і фактори, що їх визначають;
- розглянути вікові особливості розвитку основних фізіологічних систем і механізмів регуляції фізіологічних функцій при пристосуванні організму до мінливих умов середовища;
- дати уявлення про рівні функціональної активності, їх діапазон, вікові зміни
- познайомити з адаптаційними можливостями дітей різного віку;
- вивчити фізіологічних основ організації ефективного навчально-виховного процесу, самостійної роботи, режиму праці і відпочинку,
- розглянути функціональні можливості організму, що розвивається,
- розглянути методи покращення ефективності навчання.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин –90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
<i>Денна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Рік підготовки	
3-й	
Семестр	
5-й	
Лекції	
32 год.	8 год.
Практичні заняття	
16 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
не передбачені	
Самостійна робота	
42 год.	78 год.
Індивідуальні завдання	
Не передбачені	
Контрольна робота	
1	
Підсумковий контроль	
екзамен	

1.6. Заплановані результати навчання

РН2. Знає закономірності розвитку особистості, вікові особливості учнів, їхню психологію та специфіку сімейних стосунків.

РН4. Знає та розуміє особливості навчання різнорідних груп учнів, застосовує диференціацію навчання, організовує освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.

РН9. Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і у позакласній роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху.

РН10. Здатний проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, здатний урегулювати конфлікти, уміє виявляти боулінг серед учнів та протидіяти йому, організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.

Додатково здобувач освіти повинен знати:

- вікову періодизацію постнатального розвитку дитини;
- хронологію сенситивних періодів розвитку тих чи інших функцій організму;
- критичні періоди розвитку дитини і педагогічні заходи батьків і вчителів у ці періоди;

- морфо-функціональні особливості дитячого організму на різних етапах онтогенезу;
- фізіологічні механізми діяльності та адаптації;
- фізіологічні основи організації шкільного режиму, вплив учбового навантаження, принципи формування режиму школяра;
- методи укріплення і збереження здоров'я школярів;
- норми і вимоги, що пред'являються до навчальної і виховної роботи в навчальних закладах.

вміти:

- складати фізіологічно обґрунтований шкільний розклад;
- спостерігати, описувати, визначати, класифікувати ознаки поведінки дитини;
- прогнозувати результати навчання;
- вибирати навчальні підходи згідно типології вищої нервової діяльності та конституції дитини;
- аналізувати отримані теоретичні знання і конкретні ситуації;
- планувати і організувати режим праці і відпочинку школяра.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Принципи росту і розвитку дитячого організму на різних вікових етапах

Тема 1. Основні закономірності росту та розвитку організму людини.

Системний підхід до вивчення функціонування дитячого організму. Функціональна система поведінки. Надійність функціонування органів і систем. Принципи організації фізіологічних функцій в онтогенезі. Ріст і розвиток організму. Основні поняття. Строки розвитку дитячого організму. Кількісні і якісні зміни. Чергування процесів росту і розвитку. Процес формоутворення. Енергетичні витрати. Поняття про стрибок росту. Статеві розбіжності росту і розвитку, вплив спадковості і середовища. Закономірності вікового розвитку: гетерохронія, системогенез, випереджаючий розвиток. Проблеми вікової періодизації у фізіології. Критерії періодизації. Етапи розвитку. Критичні і чутливі періоди розвитку дітей та підлітків. Моменти їх виникнення та чинники, що їм сприяють. Особливості підліткового кризу. Педагогічні заходи. Поняття біологічного і паспортного віку. Морфологічні критерії оцінки біологічного віку. Поняття вікової норми, методи її оцінювання.

Тема 2. Фізичний розвиток дитини.

Показники фізичного розвитку. Нормативи фізичного розвитку. Зв'язок фізіологічних функцій з розмірами і формою тіла. Залежність реакції організму на фізичні фактори від розмірів і маси тіла. Вплив фізичних факторів на зростання організму. Вплив розміру тіла на метаболізм і вегетативні функції. Темпи росту тканин організму. Компоненти маси тіла. Конституція і будова тіла. Рухові можливості дитини. Вплив рухової активності на фізичний розвиток дитини. Фізичне виховання і здоров'я. Відхилення фізичного розвитку. Темпи розвитку дітей. Акселерація і ретардація. Епохальна і індивідуальна ретардація, їх причини механізми, теоретичне і

практичне значення для розвитку індивідуума та суспільства. Ретардація: психічна, гормональна, гармонійна.

Розділ 2. Вікові особливості розвитку фізіологічних систем

Тема 3. Вікові особливості розвитку центральної і периферичної нервової систем. Основні структури нервової системи. Функціональні блоки нервової системи. Анатомічна і функціональна організація нервової системи. Спинний мозок, його будова й функції. Стовбур мозку, відділи та їх функції. Поняття про нижчу нервову діяльність. Таламус і гіпоталамус. Великі півкулі головного мозку, їх будова та функціональні відділи. Рефлекторний принцип діяльності ЦНС. Розвиток умовно-рефлекторної діяльності. Організація, властивості та пластичність нервових центрів. Принцип домінанти. Принципи функціонування нервової системи. Розвиток нервової системи в постнатальному онтогенезі. Координаційна діяльність ЦНС. Відділи вегетативної нервової системи, особливості їх організації, медіатори, основні ефекти. Нервові центри забезпечення вегетативних функцій, роль гіпоталамуса, зв'язок з обідковою системою та корою мозку. Вплив вегетативних реакцій на психофізіологічні функції і діяльність людини. Показники функції вегетативної нервової системи: частота серцевих скорочень, індекс напруження. Вегетативний баланс організму.

Тема 4. Вікові особливості вищої нервової діяльності. Умовно-рефлекторна діяльність. Механізм формування умовних рефлексів. Види умовних рефлексів. Вікові особливості вироблення умовних рефлексів. Гальмування умовних рефлексів. Закономірності збудження і гальмування. Домінанта. Вікові особливості процесів збудження і гальмування. Динамічний стереотип. Формування динамічного стереотипу у дітей різного віку. Аналітико-синтетична діяльність мозку. Структура уроку в поняттях аналітико-синтетичної діяльності. Особливості другої сигнальної системи у дітей різного віку, їх вплив на навчання. Типи вищої нервової діяльності. Особливості педагогічної роботи з дітьми різного типу вищої нервової діяльності. Вікові особливості вищої нервової діяльності.

Розлади ВНД. Віковий розвиток сприйняття та уваги. Види навчання, їх фізіологічні механізми. Роль підкріплення в підвищенні ефективності навчання. Фізіологічні основи впливу мотивації і емоцій на процес навчання. Фізіологічні механізми пам'яті. Вікові особливості пам'яті.

Тема 5. Вікові особливості розвитку аналізаторів. Принципи організації сенсорних систем. Периферичний відділ. Виявлення сигналу. Властивості сенсорних рецепторів. *Зорова сенсорна система.* Будова ока. Адаптація зору. Оптична система ока. Гігієна зору. Профілактика порушення зору у дітей і підлітків. Вікові особливості зорового аналізатора. *Слухова сенсорна система.* Будова органу слуху. Сприйняття звукових хвиль. Резонансна теорія слуху. Гігієна слуху. Вікові особливості слухового аналізатора. *Будова і функції вестибулярного апарату.* *Смаковий аналізатор:* будова, функції. Смаковий подразник. Смакові відчуття. Адаптація смакових рецепторів. Провідниковий відділ і центральний відділи смакового аналізатора, його вікові особливості. *Нюховий аналізатор:* будова, функції. Адаптація нюхових рецепторів. Провідниковий і центральний відділи нюхового аналізатора. Вікові особливості нюхового аналізатора.

Рецептори шкіри. Двоточкова дискримінація. Терморекцептори, їх адаптація. Вікові особливості термочутливості. Больові рецептори, їх будова, види, адаптація. Вікові особливості больової чутливості. М'язово-суглобове чуття, рецептори. Центральний відділ соматосенсорного аналізатора. Органи чуття внутрішніх органів.

Тема 6. Вікові особливості розвитку крові, імунітету, серцево-дихальної функції. Кров. Червоні й білі клітини крові. Вікові особливості клітинного складу крові. Імунітет, його види. Первинна й вторинна імунна відповідь. Природний і штучний імунітет. Вакцинація, її принципи. Тромбоцити, їх функція. Міжклітинна речовина. Будова й функції лімфатичної системи. Реакція системи крові на навчальне навантаження. Реакція системи крові на фізичне навантаження. Серцево-судинна система. Будова та функція серця і судин. Нервова регуляція серцево-судинної діяльності. Вікові особливості серцево-судинної діяльності. Характеристика серцево-судинної діяльності. дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Серцево-судинна система підлітків. Вікові особливості регіонального кровообігу. Будова й функції дихальної системи. Типи дихання. Частота дихання. Нервова регулювання дихання. Гігієнічні вимоги до серцево-судинної діяльності і дихальної функції, їх значення для гармонійного розвитку дитини, розвитку її особистості, вплив на учбову діяльність.

Тема 7. Вікові особливості систем травлення і виділення. Будова й функції травної системи. Біологічне значення травлення. Вікові перетворення в ротовій порожнині: склад слини, зуби, регуляція секреції слини. Вікові перетворення стравоходу і шлунка: регуляція секреторної функції шлунка. Травлення у тонкому кишечнику. Роль підшлункової залози, печінки, та жовчі. Травлення у товстому кишечнику. Особливості процесів всмоктування та травлення дитячого організму. Основні принципи обміну речовин. Складання харчового раціону. Будова й функції нирок. Будова й функція шкіри. Гігієна органів виділення. Вікові особливості функції виділення.

Розділ 3. Фізіологія навчання. Принципи організації шкільного режиму і учбової діяльності школярів

Тема 8. Опорно-рухова система. Скелет людини. Вікові особливості кісток. Скелет тулуба, кисті, стопи. Вікові особливості розвитку скелету верхніх і нижніх кінцівок. Відхилення. Скелетні м'язи, їх властивості, види, функції, вікові особливості. Фізичні якості м'язів. Функціональні групи м'язів. Регуляція м'язової діяльності з боку центральної нервової системи. Вікові особливості м'язів. Особливості реакції організму на фізичні навантаження. Фізіологія рухової діяльності. Принципи координації руху. Нервові центри управління локомоцією. Роль зворотного зв'язку.

Тема 9. Вікові особливості ендокринної функції. Гормони і механізм їх дії. Ендокринні залози, їх гіпо- і гіперфункція залоз. Взаємодія ендокринних залоз між собою, взаємодія нервової і гуморальної систем. Гіпофіз. Гормони адено- і нейрогіпофіза. Щитоподібна залоза, її гормони та вплив їх на ріст і розвиток дитячого організму. Навколощитоподібні залози. Надниркові залози.

Підшлункова залоза. Вилочкова залоза (тимус) та вплив її гормонів на імунні реакції організму. Статеві залози, вплив їх гормонів на розвиток дітей.

Тема 10. Фізіологія діяльності і адаптації. Розумова і м'язова діяльність. Рівні функціональної активності, їх діапазон, вікові зміни. Стомлення. Працездатність. Навчальне навантаження. Зміни працездатності у процесі учбової діяльності. Особливості фізичної і розумової діяльності дітей різного віку. Перехідні процеси і стомлення. Адаптаційні можливості дітей різного віку. Теорія стресу. Адаптаційні реакції організму при дії стресових факторів, поняття про «шкільний стрес». Роль гормонів кори наднирників у механізмі стресової відповіді. Вікові особливості адаптації.

Тема 11. Фізіологічні основи організації шкільного режиму. Діти дошкільного періоду: провідна діяльність, психологічні особливості. Поняття про шкільну зрілість дитини (фізіологічну, психічну, соціальну, інтелектуальну). Готовність до шкільних занять. Критерії визначення шкільної зрілості, методи її вивчення. Шкільні труднощі. Причини шкільної дезадаптації. Морфологічні, фізіологічні і психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, підліткового і юнацького періодів. Оптимальна тривалість уроку та шкільного дня у дітей різного віку та стану здоров'я. Гігієнічні вимоги при підготовці уроку, рекомендовані методи викладання. Організація самостійних занять. Гігієнічні вимоги при складанні учбового розкладу. Фізіологічна основа складання учбового розкладу, чергування уроків з важких і легких предметів, за характером діяльності на протязі тижня. Чергування учбової діяльності з відпочинком. Фізіологічна основа режиму дня школяра в період підготовки до іспитів: загальна тривалість учбового навантаження, зміна видів діяльності, організація повноцінного відпочинку, особливості харчування, способи регуляції емоційного стану.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин						Кількість годин					
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Принципи росту і розвитку дитячого організму на різних вікових етапах												
Тема 1. Основні закономірності росту та розвитку організму людини.	10	4	0	1	0	5	8	0,5	0	0,5	0	7
Тема 2. Фізичний розвиток дитини.	11	4	0	2	0	5	8	0,5	0	0,5	0	7
Разом за розділом	21	8	0	3	0	10	16	1,0	0	1	0	14
Розділ 2. Вікові особливості розвитку фізіологічних систем												
Тема 3. Вікові особливості розвитку центральної нервової системи.	9	4	0	2	0	3	10,5	1	0	0,5	0	9
Тема 4. Вікові особливості вищої нервової діяльності.	11	4	0	2	0	5	10,5	1	0	0,5	0	9
Тема 5. Вікові	10	4	0	2	0	4	7,2	1	0	0,2	0	6

особливості розвитку аналізаторів.												
Тема 6. Вікові особливості розвитку крові, імунітету, серцево-дихальної функції.	8	2	0	2	0	4	6,7	0,5	0	0,2	0	6
Тема 7. Вікові особливості систем травлення і виділення.	8	2	0	2	0	4	5,7	0,5	0	0,2	0	5
Разом за розділом	46	16	0	10	0	20	40,6	4,0	0	1,6	0	35
Розділ 3. Фізіологія навчання. Принципи організації шкільного режиму і учбової діяльності школярів												
Тема 8. Опорно-рухова система.	5	2	0	1	0	2	8	0,5	0	0,5	0	7
Тема 9. Вікові особливості ендокринної регуляції	7	2	0	1	0	4	8,2	1	0	0,2	0	7
Тема 10. Фізіологія діяльності і адаптації.	5	2	0	-	0	3	8,5	8,2	0	0,2	0	8
Тема 11. Фізіологічні основи організації шкільного режиму.	6	2	0	1	0	3	8	0,5	0	0,5	0	7
Разом за розділом	23	8	0	3	0	12	33,4	3,0	0	1,4	0	29
Усього годин	90	32	0	16	0	42	90	8	0	4	0	78

4. Теми практичних занять

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин	
		ден	заоч
1.	Визначення впливу обстановочної аферентації та мети на результат цілеспрямованої діяльності. Визначення біологічного віку за методикою В. П. Войтенка Визначення біологічного віку за тестовою методикою Роузена	1	0,2
2.	Оцінка фізичного розвитку дітей і підлітків	1	0,3
3.	Морфо-функціональні особливості нервової системи	0,5	0,2
4.	Дослідження безумовних рефлексів спинного мозку і стовбура мозку. Вивчення функції мозочка	0,5	0,2
5.	Аналіз активності мозку за допомогою методу ЕЕГ	2	0,2
6.	Визначення індивідуально-типологічних особливостей поведінки людини Визначення формально-динамічних властивостей індивідуальності за методикою В. М. Русалова Формування динамічного стереотипу за методом дзеркального письма	0,5	0,3
7.	Визначення властивостей нервових процесів	1	0,2
8.	Дослідження індивідуальних особливостей пам'яті	1	0,2
9.	Дослідження вегетативних показників емоційних реакцій	0,5	0,2

10.	Дослідження функцій зорового аналізатора	1	0,2
11.	Дослідження функцій слухового аналізатора	1	0,2
12.	Оцінка функціонального стану серцево-судинної системи за Функціональними пробами з дозованим навантаженням	2	0,2
13.	Оцінка функціонального стану системи дихання з використанням функціональних навантажень	1	0,2
14.	Розрахунок норм основного обміну людини.	1	0,5
15.	Складання добового раціону людини в залежності від способу активності.	1	0,2
16.	Дослідження перемикання, вибіркової, стійкості уваги і працездатності	1	0,5

5. Самостійна робота студентів

№ теми	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		ден	заоч
Розділ 1. Принципи росту і розвитку дитячого організму на різних вікових етапах (опрацювання навчального матеріалу)			
1.	Функціональна система поведінки. Надійність функціонування органів і систем. Строки розвитку дитячого організму. Статеві розбіжності росту і розвитку, вплив спадковості і середовища.	5	7
2.	Вплив фізичних факторів на зростання організму. Темпи росту тканин організму. Компоненти маси тіла. Конституція і будова тіла.	5	7
<i>Разом за розділом</i>		10	14
Розділ 2. Вікові особливості розвитку фізіологічних систем (опрацювання навчального матеріалу)			
3.	Схематично замалювати різні відділи центральної нервової системи, позначити компоненти і вказати їх функцію.	3	9
4.	Формування динамічного стереотипу у дітей різного віку. Фізіологічні основи впливу мотивації і емоцій на процес навчання.	5	9
5.	Схематично замалювати будову органів зору, слуху, смаку й нюху, позначити елементи, вказати їх функції.	4	6
6.	Розгляньте в наданих літературних джерелах та замалюйте будову лімфатичної системи, позначте місце найбільшого скупчення лімфатичних вузлів, опишіть особливості будови та основні функції лімфи, її вікові особливості.	4	6
7.	Використовуючи літературні джерела, ознайомтеся з теоретичними основами раціонального харчування та методикою оцінки харчового статусу людини.	4	5

		<i>Разом за розділом</i>	20	35
Розділ 3. Фізіологія навчання. Принципи організації шкільного режиму і учбової діяльності школярів (опрацювання навчального матеріалу)				
8.	Опорно-рухова система. Вікові особливості розвитку скелету верхніх і нижніх кінцівок. Відхилення. М'язова діяльність її регуляція з боку центральної нервової системи. Складання рекомендацій для батьків щодо профілактики розвитку захворювань та деформацій опорно-рухового апарату.	2	7	
9.	Замалюйте схему, що ілюструє механізм дії гормонів, а також заповнюють таблицю із симптомами захворювань у разі гіпер- та гіпофункції залоз	4	7	
10.	Теорія стресу. Рівні функціональної активності, їх діапазон, вікові зміни.	3	8	
11.	Гігієнічні вимоги при підготовці уроку, рекомендовані методи викладання. Гігієнічні вимоги при складанні учбового розкладу. Складання рекомендацій для вчителів і батьків про організацію навчання дітей різного віку.	3	7	
		<i>Разом за розділом</i>	12	29
		<i>Разом</i>	42	78

6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання (не передбачено)

7. Методи контролю знань

Самоконтроль. Посібники з відповідних розділів курсу містять завдання для самопідготовки і самоконтролю, які студенти можуть здійснювати, використовуючи підручники під час вирішення завдань.

Поточний контроль. Програма передбачає наступні форми поточного контролю:

- усне опитування: здійснюється перед та під час практичних занять з метою контролю засвоєння теоретичних положень, необхідних для виконання практичних завдань;
- контроль за веденням лабораторного журналу студентами: здійснюється під час та наприкінці практичних робіт; показує успішність виконання практичних завдань та документування результатів практичних робіт;
- контрольна робота: проводиться у формі тестового завдання;

Підсумковий семестровий контроль: проводиться у формі екзамену. Екзамен включає тестові питання і проблемне питання.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль, самостійна робота, практичні завдання				екзаменаційна робота	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	
T1, T2	T3-T7	T8-T11			

15	20	15	10	60	40	100
----	----	----	----	----	----	-----

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Критерії оцінки успішності студентів з навчального предмету «Фізіологія поведінки» при семестровому контролі

Оцінку «відмінно» (90-100 балів) отримує студент, якщо він:

- при відповіді на запитання виявив всебічні, систематизовані, глибокі знання програмного матеріалу, наукових першоджерел і рекомендованої літератури;
- послідовно і логічно викладає матеріал; грамотно ілюструє відповіді прикладами; висловлює обґрунтоване власне ставлення до тих чи інших проблем;
- чітко розуміє зміст і вільно володіє спеціальною термінологією; встановлює взаємозв'язок основних понять;
- вільно використовує набуті теоретичні знання для аналізу практичного матеріалу; демонструє високий рівень набутих практичних навичок.

Допускається декілька неточностей у викладенні матеріалу, які не приводять до помилкових висновків і рішень. Кількість та суттєвість неточностей враховується при визначенні оцінки за 100-бальною шкалою.

Оцінку «добре» (70-89 балів) отримує студент, якщо він:

- добре засвоїв основний зміст навчальної дисципліни, основні ідеї наукових першоджерел і рекомендованої літератури;
- аргументовано, правильно та послідовно розкриває основний зміст матеріалу, наводить приклади;
- висловлює власні міркування з приводу тих чи інших проблем;
- точно використовує термінологію;
- правильно та повністю виконав практичні завдання, уміє грамотно інтерпретувати одержані результати.

Допускається декілька неточностей у використанні спеціальної термінології, похибок у логіці викладу теоретичного змісту або аналізу практичного матеріалу, несуттєвих та не грубих помилок у висновках та узагальненнях, що не впливають на конкретний зміст відповіді. Наявні неточності та помилки враховуються при визначенні оцінки за 100-бальною шкалою.

Оцінку «задовільно» (50-69 балів) студент отримує, якщо він:

- у відповіді суть запитання в цілому розкрита, але зміст питання викладено частково; студент невпевнено орієнтується у змісті наукових першоджерел та рекомендованої літератури;
- матеріал викладений не завжди послідовно, висновки не ув'язані між собою;
- допускає суттєві фактичні помилки у вживанні термінології та при вирішенні практичних питань, але спроможний усунути їх за допомогою викладача;
- не вміє аналізувати факти та явища, пов'язувати їх з майбутньою професійною діяльністю.

Обсяг викладення змісту питання, кількість та суттєвість помилок впливають на визначення оцінки за 100-бальною шкалою.

Оцінку «незадовільно» (49 балів і менше) студент отримує, якщо:

- основний зміст завдання не розкрито; студент майже не орієнтується у наукових першоджерелах та рекомендованій літературі; не знає наукових фактів та визначень;
- відсутнє розуміння не тільки другорядних, але і вузлових питань курсу, а на більшість додаткових питань даються плутані, помилкові відповіді;
- допущені суттєві помилки у висновках;
- студент слабо володіє спеціальною термінологією;
- наукове мислення та практичні навички майже не сформовані.

Критерії оцінювання практичної роботи

Максимальну кількість балів здобувач освіти отримує за умов якісної підготовки до заняття, виконання самостійних завдань до занять, активну участь у обговоренні, сумлінне виконання практичних завдань, детальний аналіз отриманих результатів і оформлення лабораторного журналу згідно з методичними рекомендаціями. За невиконання однієї з вказаних умов, кількість балів знижується на 0,25.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Виконання самостійної роботи для кожної теми оцінюється в 0,5 бала, якщо вона виконана в повному обсязі, містить правильні відповіді на всі запитання і надана до перегляду у встановлений термін. Здобувач отримує 0,25 балів, якщо робота не виконана повністю, містить помилки у відповідях на запитання, або подана на перевірку із запізненням.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Навчальним планом передбачено виконання теоретичної контрольної роботи.

«Відмінно» (5 балів) – студент правильно відповів на всі запитання, продемонстрував повні і глибокі знання лекційного матеріалу, а також підручників і навчальних посібників, зробив логічні висновки, встановив зв'язки між основними поняттями, проілюстрував відповіді прикладами.

«Добре» (4 бали) – студент вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання для вирішення аналітичного завдання, узагальнює і систематизує інформацію, наводить приклади, але допускає незначні огріхи у порівняннях та формулюванні висновків.

«Задовільно» (3 бали) – студент знає основні поняття, на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу, але має труднощі з логічним і послідовним викладенням, помиляється у висновках та прикладах, допускає помилки у виконанні аналітичного завдання.

«Незадовільно» (2 бали) – відтворення навчального матеріалу поверхове, фрагментарне і безсистемне при незначному загальному обсязі матеріалу; студент показує незадовільне знання понятійного апарату та літературних джерел, відповідь на аналітичне питання неаргументована або відсутня.

Критерії оцінювання підсумкової екзаменаційної роботи.

Виконується у комбінованій формі. Частина завдань – у формі тесту, та одне питання у формі обґрунтованої відповіді, яка повинна містити відношення студента до поставленої у питанні проблеми. Максимальна кількість балів вказана на бланках залікової роботи після кожного з питань. Тестові завдання: максимальний бал студент отримує у разі правильної відповіді, за кожен помилку у завданнях тесту знімається по 0,25 бали. Якщо відповідь на завдання тесту невірна, студент отримує 0 балів.

Проблемне питання: максимальний бал студент отримує якщо аргументовано, правильно та послідовно розкриває основний зміст матеріалу; висловлює власні міркування з приводу тих чи інших проблем; точно використовує термінологію; має практичні навички з аналізу матеріалу. За кожен невідповідність означеним вимогам знімається по 1 балу. Якщо у роботі містяться незначні помилки або відповідь не повною мірою аргументована, студент отримує 50% від максимального числа балів за дане питання.

9. Рекомендована література

Основна література

1. Антонік В. І., Антонік І. П., Андріанов В. Є. Анатомія, фізіологія дітей з основами гігієни та фізичної культури. Навчальний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», Центр учбової літератури, 2009. – 336 с.
2. Ріст і розвиток людини / В. С. Тарасюк, Н. В. Титаренко, І. Ю. Андрієвський та ін. – К.: Медицина, 2013. – 399 с.
3. Вікова фізіологія та шкільна гігієна: навч.-метод. посібник / укладач. Любов Корінчак. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. – 320 с. : іл.
4. Вікова фізіологія і валеологія. Лабораторний практикум / За ред. П. Д. Плахтія. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М., 2005. – 208 с.
5. Вікова фізіологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І.Я. Коцан, С.Є. Швайко, О.Р. Дмитроца. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 376 с.
6. Воканич Л. Вікова анатомія і фізіологія : навч. посіб. для практ. занять / Л. Воканич. – Львів : ЛДУФК, 2016. – 208 с.
7. Коцур Н. І., Буц М. А. Вікова анатомія та фізіологія: Навч.-метод. посібник.

- Переяслав, 2021. 220 с.
8. Вікова фізіологія. Теорія, Практика. Тести: навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О., 2008. – 332 с.
 9. Боярчук О. Д. Вікова анатомія та фізіологія: практикум / О. Д. Боярчук, С. В. Гаврелюк; Держ. закл. «ЛНУ ім. Т. Шевченка». – Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. – 252 с.
 10. Маруненко І.М., Неведомська Є.О. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни. К.: ВД «Професіонал», 2004. –479 с.
 11. Комісова Т. Є. Вікова анатомія та фізіологія людини: навчальний посібник / Т. Є. Комісова, А. В. Мамотенко, Л. П. Коваленко, І. А. Іонов, О. О. Катеринич, Г. І. Сахацький. – Х. : ФОП Петров В. В., 2021. – 112 с.
 12. Топчій М. С., Босенко А. І., Долинський Б. Т. Практикум з вікової фізіології та валеології: навчальний посібник. Одеса : видавець Букаєв В. В., 2019. – 216 с.

Додаткова література

1. Філімонов В.І. Фізіологія людини.– К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 776 с.
2. Чайченко Г.М., Цибенко В.О., Сокур В.Д. Фізіологія людини і тварин.– К.: Вища школа, 2003.– 463 с.
3. Шевчук В.Г. Фізіологія людини / В.Г.Шевчук, В.М.Мороз, С.Н. Белан та ін.– Вінниця : Нова книга, 2018.– 448 с.
4. Зубар Н.М. Основи фізіології та гігієни харчування К.: «Центр учбової літератури», 2010. – 336 с.
5. Мазуркевич А.Й. Фізіологія тварин. – Вінниця : Нова книга, 2012.– 423 с.
6. Філімонов В.І. Фізіологія людини в запитаннях і відповідях. Вінниця : Нова Книга, 2009.– 488с.
7. Філімонов В.І. Фізіологія людини в запитаннях і відповідях. Вінниця : Нова Книга, 2010. – 424с.
8. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. – Київ : Либідь, 1993. – 215 с.
9. Маруненко І. М. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи / навч.посібник / І. М. Маруненко, Є. О. Неведомська, Г.І. Волковська – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 184 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Здобувачам освіти надаються електронні версії базових літературних джерел, в яких вони знаходять відповіді на питання самостійної роботи.
2. Інтернет сайти, що містять інформацію з даного предмету:

[Khanacademy. Анатомія та фізіологія людини :](#)

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLIwiwomy-Cc5KzTffv4IWFLqEL8K3k6Yb>

<http://www.e-reading.org.ua>

www.westudents.com.ua

www.studopedia.com.ua

www.medbib.in.ua

11. Методичне забезпечення

Викладання дисципліни забезпечено матеріалами навчально-методичного комплексу, методичними рекомендаціями для самостійного опрацювання матеріалу, підготовки до поточного та підсумкових контролів, комплектами тестових завдань, мультимедійними презентаціями.